

بسم الله الرحمن الرحيم

فرهنگ عامیانه مردمان

شهرستان ملایر

شامل

ملایرشناسی، ویژگی‌های گویش ملایری،
واژگان، اصطلاحات، ضرب‌المثل‌ها و کنایات

تألیف

علیرضا گودرزی

جلد یک

ملایر ۱۴۰۰

سرشناسه: گودرزی، علیرضا، ۱۳۳۰-

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ عامیانه مردمان شهرستان ملایر/تالیف علیرضا گودرزی.

مشخصات نشر: ملایر، نشر کبریا، ۱۳۹۹ -

مشخصات ظاهری: ج. (مصور) رنگی.

شابک: دوره 978-600-8888-42-0 ج. ۱ 978-600-8888-36-9 ج. ۲ 978-600-8888-40-6 ج. ۳ 978-600-8888-41-3

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج. ۱. ویژگی های گویش ملایری، واژگان، اصطلاحات، ضرب المثل هاو کنایات. - ج. ۲. واژگان، اصطلاحات، ضرب المثل هاو

کنایات. - ج. ۳. باورهای سنتی، آداب و رسوم. -

موضوع: ملایر

موضوع: Malayer(Iran)

موضوع: فرهنگ عامه -- ایران -- ملایر

موضوع: Folklore -- Iran -- Malayer

موضوع: ملایر -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی

موضوع: Malayer (Iran) -- Social life and customs

رده بندی کنگره: ۲۱۲۱DSR

رده بندی دیویی: ۴۳۳۴/۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۳۸۳۰۸

وضعیت رکورد: فیبا

نشر کبریا

نام کتاب: فرهنگ عامیانه مردمان شهرستان ملایر جلد اول

مؤلف: علیرضا گودرزی

انتشارات: نشر کبریا

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

چاپخانه: پیشگام

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ج ۱ 978-600-8888-36-9

قیمت: ۱۷۰/۰۰۰ تومان

طراح جلد: محسن اسماعیلی

آدرس مرکز فروش: ملایر، چهار راه خیام، پاساژ قصر نور، طبقه همکف کتاب فروشی امیر کبیر (نشر کبریا).

تلفن: ۰۹۱۸۸۵۱۰۵۴۱

حق چاپ برای نویسنده و ناشر محفوظ است.

عنوان

نشانه‌ها.

فرواک

چکیده سه دفتر فرهنگ عامیانه مردمان شهرستان ملایر

سپاسگزاری از ویراستاران

ملایرشناسی

بخش موقعیت جغرافیایی و اقلیمی شهرستان ملایر؛ موقعیت جغرافیایی؛ تقسیمات توپوگرافی؛ تقسیمات ژئومورفولوژی؛ حوضه آبگیر ارتفاعات؛ وضعیت آب و هوایی از زمان حاکمان قبل از سال‌های ۱۳۱۰ ه. ق. موقعیت اقلیمی؛ تیپ اقلیمی؛ گفتاری کوتاه در خصوص دوره‌های زمین‌شناسی شهرستان ملایر؛ معادن شناسایی‌شده شهرستان ملایر؛ غارهای شناسایی شده شهرستان ملایر، حیات وحش؛ حیات گیاهی.

بخش شهرستان ملایر در گذر تاریخ

پیشینه تاریخی؛ نخستین جوامع روستا نشینی آغازین (نوسنگی جدید) دشت ملایر؛ فرهنگ یانیق؛ فرهنگ کاسی؛ بازتاب فرهنگ اورارتو در معبد مرکزی نوشیجان؛ شهرستان ملایر در (پیش از تاریخ؛ دوره تاریخی؛ دوره اسلامی)؛ آثار باستانی به ثبت رسیده روستای گرجایی؛ شهر سنگی دست کند زیر زمینی سامن؛ ازندیان؛

تپه‌های باستانی

قلاننگ؛ پری؛ ارگ نوشیجان، گورآب؛ حسین آباد شاملو؛ میشن؛ پانیه؛ داریی قلعه و قرقلعه سی؛ تپه یمن؛ (تپه قلعه)؛ چوبین؛ قلعه زندیه؛ قلعه های خانی

سکه ها

سنگ نگاره‌های صخره‌ای

تأثیر مهاجرت؛ در زبان و قوم شهرستان ملایر به استناد نام جاها و متون

قرائتی از بعضی نام‌جاهای شهرستان ملایر؛ تقسیمات شهرستان ملایر

ویژگی‌های گویش ملایری

زبان، گویش و لهجه

دستگاه آوایی

الف: صامت‌ها؛ ب: جدول همخوان‌ها؛ ج: مشخصات آوایی (واکه‌ها = با صداها)

ویژگی‌های آوایی

۱- ابدال؛ ۲- ادغام؛ ۳- صیقل خوردن واژه؛ ۴- حذف؛ ۵- قلب.

افعال و تصریفات

کلیات؛ مصدر؛ ۱- ماضی ساده؛ ۲- ماضی التزامی؛ ۳- ماضی استمراری؛ ۴- ماضی بعید؛ ۵- ماضی نقلی؛

۶- مضارع اخباری؛ ۷- مضارع التزامی؛ ۸- فعل امر؛ ۹- فعل مستقبل؛ ۱۰- فعل مجهول؛ ۱۱- فعل ربطی.

اسم..... ۸۳

اسم مفرد و جمع؛ مصغر؛ معرفه؛ نکره.

صفت..... ۸۵

الف. صفت‌های پسین؛ ب. صفت‌های پیشین.

ضمایر..... ۸

۶

۱- ضمایر شخصی منفصل؛ ۲- ضمایر شخصی متصل؛ ۳- ضمایر شخصی که ممکن است فاعل یا مسندالیه واقع شوند؛ ۴- ضمایر متصل مفعولی؛ ۵- ضمایر (شناسه) فعلی؛ ۶- ضمایر مشترک؛ ۷- ضمایر پرسشی؛ ۸- ضمایر مبهم؛ ۹- ضمایر اشاره؛ ۱۰- این‌هاش.

قیدها..... ۸۷

قیدمکان؛ قیدزمان؛ قید مقدار؛ قید استفهام؛ قید حالت؛ قید هنوز؛ قید زود؛ دیگر موارد قیدی.

صوت..... ۸۹

اتباع..... ۸۹

دیگر ویژگی‌های آوایی و دستوری..... ۹۱

نمونه ای از واژه‌های کردی رایج در گویش شهرستان ملایر..... ۹۷

نمونه ای از واژه‌های لری رایج در گویش ملایری..... ۹۷

بعضی واژه‌های مشترک بین لری و کردی در گویش ملایری..... ۹۸

گاه واژه‌های قدیمی در این گویش دیده می‌شود و..... ۹۸

گاه واژه‌های بکر هند و اروپایی در این گویش دیده می‌شود..... ۹۹

گاه واژه هند و اروپایی بکر در نام جاهای شهرستان ملایر دیده میشود..... ۹۹

گاه بعضی از واژه‌های هندواروپایی که در گویش بومی وارد شده ابدال پذیرفته اند..... ۹۹

روند زبان دری..... ۱۰۱

آ..... ۱۰۷

الف..... ۱۳۸

ب..... ۲۴۳

پ..... ۳۴۹

ت..... ۴۱۵

بنام خداوند جان و خرد

فرواک/پیشگفتار

زمانه به موازات تغییر در ابزارهای زندگی به سرعت می‌گذرد و در این گذر زمانه، بسیاری از واژه‌ها، ضرب‌المثل‌ها، قصه‌ها، بازی‌ها، باورها، مفروضات، رویه‌ها، روش‌های قدیمی و... کاربری خودشان را از دست می‌دهند و کنار گذاشته می‌شوند و واژه‌ها، ضرب‌المثل‌ها، قصه‌ها، بازی‌ها، و... (فرهنگ) نوساخته و جایگزین آن‌ها می‌شود، به عبارتی فولکلور مردم در طول زمان از نظر کمی و کیفی دچار دگرگونی می‌شود و فرهنگ ایلی جای خودش را به فرهنگ روستایی و فرهنگ روستایی جایش را به فرهنگ شهری (صنعتی) می‌دهد. می‌دانیم که فرهنگ روستایی غنی‌تر از فرهنگ ایلی است، به همین نسبت شهری به روستایی، در نتیجه فولکلور یا فرهنگ عامه روزبه‌روز در حال تغییر و تبدیل و خلاصه، آفریده شدن است که در این تحول، تغییر ابزارها نقشی عمده و اساسی بازی می‌کند و شدت این تحول هم بستگی تام به سرعت تغییر ابزارها دارد و یکی از این ابزارها «رسانه» است و ما در عصر رسانه‌ها (رایانه، اینترنت، گوشی همراه و...) به سر می‌بریم. گسترش رسانه‌های جمعی و تأثیر آن‌ها در تغییر افکار عمومی غیر قابل انکار است، همین رسانه‌ها هستند که مردمان کره خاکی را به سمت یکسان‌شدگی (گفتار، کردار، پندار) سوق می‌دهند. از طرفی همین رسانه‌ها زمینه بده‌بستان‌هایی برای تقابل فرهنگ‌های خرد و کلان و نیز کلان فرهنگ‌ها^۱ در عرصه گیتی فراهم نموده، و خرده فرهنگ‌ها در این تعامل فرهنگی می‌توانند عناصر برجسته و قوی فرهنگی خود را که از یک اصول و مبانی فلسفی و نیز ریشه‌های منطقی و استوار و قوی برخوردارند وارد فرهنگ ملی یا جهانی کنند، مثلاً؛ در بخش زبان، یک داستان‌نویس یا یک شاعر می‌تواند عناصری از زبان عامیانه را وارد زبان رسمی و ادبیات کند، تا آن عنصر فرهنگی جاودان شود. در این روند، خرده فرهنگ‌هایی که دارندگانشان برای حفظ و صیانت از آن‌ها رغبتی از خود نشان نمی‌دهند و یا در داشته‌ها و باورهای فرهنگیشان عناصر پویا و پرتوانی نیست، و یا متولی، حاکمان، برگزیدگان و شخصیت‌های اثرگذار (دینی، ملی، سیاسی) شان افرادی جسور، خلاق و خودباور نیستند، به سرعت یکی بعد از دیگری از بین می‌روند و مستحیل در فرهنگ قوی‌تر می‌شوند. برای رفع این معضل، «جامعه باید پویا، خلاق، تولید کننده و نیز بهره‌مند از یک زیرساخت قوی باشد.» که در این روند، نه تنها عاملیت انسانی و دیدگاه او نقش مهمی بازی

^۱ - به عنوان نمونه، طرح فرهنگ (جهان شمولی اسلام) از طرف عالمان دینی جهان اسلام و فرهنگ (جهانی شدن) از طرف متفکرین غربی تحت عنوان جنگ بین تمدن اسلام و غرب نمود پیدا کرده است.

می‌کند بلکه دیدگاه استفاده او از فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی به عنوان ابزاری فرهنگی و تبلیغی می‌تواند تعیین کننده باشد.

می‌دانیم که مجموعه تجربیات و آداب و سنت‌های یک جامعه است که به آن جامعه شخصیت و هویت می‌بخشد، اقوام و ملت‌ها برای تمایز هم که شده تلاش و کوشش می‌کنند، عنصر اصلی (شناسنامه) فرهنگی خود را حفظ کنند و می‌کوشند آنچه را که از اقوام دیگر عاریه می‌گیرند، آن را با ذائقه بومی و فرهنگی خود تطبیق دهند، که امری است شایسته و پسندیده، ولی اگر این امر همان‌طور که گفته شد، شدت و مداوم داشته باشد، آن فرهنگ هم به آرامی در فرهنگ قوی‌تر یا مسلط‌تر هضم می‌شود، فراموش نکنیم که خرده فرهنگ‌ها ذخیره و سرمایه‌های یک فرهنگ بزرگ هستند، به خصوص در سرزمین ما ایران، که این (تنوع / موزاییک) فرهنگی فوق‌العاده است که در صورت برجسته و رسانه‌ای کردن (عناصری / اشکالی) از آن، بالفرض در شهر ملایر جشن‌هایی مانند: کُول، گل یاس، گلاب‌گیران، شیرۀ انگور، میل و منبت و... می‌توانند منبعی مهم در رونق صنعت گردشگری و جذب گردشگر باشند، و نیز می‌توانند مانند یک سپر تدافعی در برابر نفوذ فرهنگ بیگانگان عمل کنند هر چند متأسفانه این میراث‌های مادی و معنوی هم به عللی در مقابل فرهنگ رسمی و مسلط کشور رنگ باخته اند بنابراین نگارنده جهت جلوگیری از نابود شدن، فراموش شدن و نجات داشته‌ها و باورهای فرهنگی مردم ملایر و گاهی روستاهای تابع، اقدام به گردآوری و تدوین لغات^۲، اصطلاحات، کنایات و دیگر عناصر فرهنگی (آداب و رسوم و...) بخصوص «عامه» که منسوخ شده یا هنوز مورد استفاده است نموده، تا ضمن غنای ذخایر «بایگانی» تاریخ (ملّی، مذهبی)، مرجعی برای کاربران، خمیرمایه‌ای برای کارهای پژوهشی دانشگاهیان و نیز دست‌مایه‌ای برای رسانه‌ها و منبعی برای هنرمندان و اهل ذوق جهت خلق و آفرینش آثاری فرهنگی و هنری باشد.

علیرضا گودرزی

خرداد ماه ۱۳۹۲

ملایر - روستای مهدویه (قلعه مهدی‌خان)

^۲- اغلب سره‌گرایان زبان فارسی، با غنی‌سازی واژگان از طریق گویش‌ها (جغرافیایی، اجتماعی و...) موافق اند چون، از این راه می‌توان نشان داد که زبان دارای منابع خودی و در نتیجه بی‌نیاز از منابع خارجی است و لغات ثبت و ضبط شده در این دفتر می‌تواند تأمین کننده نظر این گروه و نیز در راستای تفکر این اندیشمندان باشد، اما با بررسی دقیق واژه‌ها- در این دفتر- متوجه می‌شوید که این واژه‌ها غالباً متعلق به نظام روستایی یا شهری سنتی است، همچنین در این نظام واژه‌های جادویی، واژه‌هایی که از نظر معنا قابل (کشش / تفسیر) باشد، کم است.